

Asia: VN/12528/2019

Lausuntopyyntö osallisuustyöryhmän vammaispalvelulainsäädännön uudistusta koskevista ehdotuksista

Lausunnonantajan tausta

1 Lausunnonantaja on

Valtion viranomainen

Mikä

-

Työryhmän ehdotukset kokonaisuutena

2. Voidaanko työryhmän ehdotuksilla vahvistaa vammaisten henkilöiden osallisuutta heitä koskevien palveluiden asiakasprosesseissa? (Raportin luku 2, s. 14-47)

Kyllä

Vapaamuotoiset perustelut

Kansaneläkelaitoksen (Kela) näkemyksen mukaan ehdotuksilla voidaan vahvistaa vammaisten henkilöiden osallisuutta heitä koskevien palveluiden asiakasprosesseissa. Kela katsoo, että sillä, että vammaiset henkilöt osallistetaan vahvemmin heitä itseään koskevien palveluiden asiakasprosessissa voi olla vaikutusta Kelassa vammaiseturatkaisuja harkittaessa, sillä esimerkiksi asiakkaan avuntarvetta sekä hoivan ja huolenpidon tarvetta on pohdittu moniammatillisesti yhdessä asiakkaan ja mahdollisesti hänen läheisensä kanssa.

3. Voidaanko työryhmän ehdotuksilla vahvistaa vammaisten henkilöiden oikeutta yksilöllisiin tarpeisiin perustuviin palveluihin? (s. 14-47)

Kyllä

Vapaamuotoiset perustelut

Kela katsoo, että on tärkeää, että vammaispalvelulain muutoksella pyritään edistämään vammaisten henkilöiden oikeutta yksilöllisiin tarpeisiin perustuviin palveluihin. Asiakkaan palvelusuunnitelmaan kirjatulla toimenpiteillä voi olla vaikutusta Kelan vammaiseturatkaisun harkinnassa, sillä palvelusuunnitelmalla voidaan myös osittain osoittaa esimerkiksi asiakkaan tarvitseman avun ja hoivan määrää.

Raportissa on useassa kohdassa otettu esille se seikka, että vammaisen henkilön mahdollisuudet saada tietoa ja osallistua omaa kieltään tai erilaisia puhetta korvaavia kommunikaatiokeinoja käyttäen on turvattava. Hänelle on tässä tarjottava riittävää tukea ja tarvittaessa huolehdittava kääntämisestä tai tulkin käyttämisestä. On tärkeää, että kielellinen näkökulma nostetaan vahvasti esille osallisuuden toteutumisessa. Tällä saattaa olla vaikutuksia myös Kelan järjestämään vammaisten tulkkauspalveluun. Sivulla 47 olevasta kirjauksesta ”Viittomakieltä käyttävien sekä vammaisuuden vuoksi tulkitsemis- ja käännösapua tarvitsevien oikeudet turvataan lailla” ei suoraan käy ilmi, mihin lakiin/lakeihin tämä viittaa, mutta sillä lienee vaikutusta ainakin lakiin vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluista.

1 § 1 momentin 3 kohta

- 4. Kannatatteko ehdotettua muotoilua, jonka mukaan lain tarkoituksena olisi tukea vammaisen henkilön itsenäistä elämää ja itsemääräämisoikeuden toteutumista? Rauenneessa hallituksen esityksessä käytettiin termiä itsenäinen suoriutuminen itsenäisen elämän sijaan. (s. 14)**

Kyllä

Vapaamuotoiset perustelut

Kela toteaa vammaiseturauksien osalta sen, että vammaiseturaulain 1 §:n mukaisesti vammaiseturauksien tarkoituksena on tukea Suomessa asuvan vammaisen tai pitkäaikaisesti sairaan henkilön selviytymistä jokapäiväisessä elämässä, osallistumista työhön tai opiskeluun sekä hänen toimintakykynsä ylläpitämistä, hänen kotona asumistaan, kuntoutustaan ja hoitoaan. Vammaiseturaulaki mainitsee siis myös selviytymisen jokapäiväisessä elämässä. Kela katsoo, että itsenäisen elämän tukeminen on laajempi käsite kuin itsenäinen suoriutuminen, ja on siitä syystä kannatettava.

1 § 1 momentin 4 kohta

- 5. Kannatatteko vammaisen henkilön edun lisäämistä palvelujen turvaamista koskevaan kohtaan? (s. 14)**

Kyllä

Vapaamuotoiset perustelut

Kela katsoo, että vammaisen henkilön edun lisääminen ko. kohtaan on kannatettavaa.

1 §:n perustelut

6. Kannatatteko 1 pykälän perusteluihin tehtyjä muutosehdotuksia? (s. 19-27)

Kyllä

Vapaamuotoiset perustelut

Kela katsoo, että vammaisen henkilön osallisuuden ja osallistumisen sekä esimerkiksi tiedon esteettömän saavutettavuuden pyrkimykset ovat kannatettavia.

3 §:n 3 momentti

7. Kannatatteko lisäsehdotusta, jonka mukaan vammaisella henkilöllä olisi oikeus käyttää hänelle soveltuvaa kommunikointikeinoa hänen osallisuutensa ja osallistumisensa tukemiseksi? (s. 15)

Kyllä

Vapaamuotoiset perustelut

Kela pitää erittäin tärkeänä vammaisen henkilön osallistumisen ja osallisuuden turvaamisen kannalta, että henkilöllä on itseään koskevissa asioissa ja tilanteissa mahdollisuus käyttää juuri hänelle soveltuvaa kommunikointikeinoa. Myös Kelan toimeenpanemassa vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta annetussa laissa on tarkoituksena edistää vammaisen henkilön mahdollisuuksia toimia yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä, ja Kela katsookin, että on tärkeää, että muuta kommunikointikeinoa käyttävän henkilön mahdollisuudet kommunikointiin ja osallisuuteen häntä itseään koskevissa asioissa turvataan.

8. Kannatatteko lisäsehdotusta, jonka mukaan vammaista henkilöä olisi tarvittaessa tuettava tiedon saannissa sekä oman mielipiteen muodostamisessa ja ilmaisemisessa? (s. 15)

Kyllä

Vapaamuotoiset perustelut

Kela pitää erittäin tärkeänä vammaisen henkilön osallistumisen ja osallisuuden turvaamisen kannalta myös sitä, että vammaista henkilöä tuetaan tiedon saannissa sekä oman mielipiteen muodostamisessa ja ilmaisemisessa, jotka liittyvät läheisesti myös henkilölle soveltuvan kommunikointikeinon käyttämiseen. Tällä voi olla merkitystä myös Kelan vammaiseturvauksia harkittaessa, sillä tällöin vammaisella henkilöllä on ollut mahdollisuus ilmaista oma mielipiteensä esimerkiksi tarvitsemastaan avun ja hoidon määrästä.

3 §:n perustelut

9. Kannatatteko 3 pykälän perusteluihin tehtyjä muutosehdotuksia? (s.27-32)

Kyllä

Vapaamuotoiset perustelut

-

4 § Palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelma

- 10. Työryhmä ei ehdottanut palvelutarpeen arviointia ja asiakassuunnitelmaa koskevaan pykälään muutosta. Oletteko samaa mieltä siitä, että muutosta ei tarvita (s. 15)**

Ei kantaa

Vapaamuotoiset perustelut

Kela katsoo, että sosiaalihuoltolain mukaisesti tehdyn palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä tulee ottaa huomioon vammaisten henkilöiden erityistarpeet. Samoin Kela katsoo, että ammattihenkilöstön osaamista ja muiden toimijoiden palvelujen ja etuuksien tuntemista tulisi korostaa moniammatillisessa palvelutarpeen arvioinnissa ja asiakassuunnitelman tekemisessä. Tärkeää olisi, että ammattihenkilöstö tunnistaisi tilanteet, joissa esimerkiksi Kelaan tulisi olla yhteydessä. Samoin olisi tärkeää, että ammattihenkilöstöllä olisi mahdollisuuksia ja osaamista hoitaa asiakkaan asiat kokonaisuutena asiakkaan suostumuksella tai lainsäädännön esittämällä tavalla.

4 §:n perustelut

- 11. Kannatatteko 4 pykälän perusteluihin tehtyjä muutosehdotuksia? (s. 32-35).**

Kyllä

Vapaamuotoiset perustelut

-

5 § 1 momentti

- 12. Kannatatteko ehdotusta siitä, että vammaisen henkilön palveluja koskevat päätökset olisi tehtävä toistaiseksi voimassa oleviksi tietyin edellytyksin? (s. 16)**

Kyllä

Vapaamuotoiset perustelut

Kela katsoo, että ehdotus on kannatettava sillä edellytyksellä, että palveluja koskevia päätöksiä voidaan myös muuttaa asiakkaan tilanteen näin vaatiessa. Toistaiseksi voimassa olevilla vammaisen henkilön palveluja koskevilla päätöksillä voi myös olla merkitystä Kelan vammaiseturatkaisujen harkinnassa.

- 13. Ovatko määräaikaisen päätöksen edellytykset, joiksi ehdotetaan henkilön omaa etua, yksilöllistä tilannetta tai palvelun luonnetta, määritelty tarkoituksenmukaisesti? (s. 16)**

Kyllä

Vapaamuotoiset perustelut

Kela katsoo, että vaikka päätökset tehtäisiinkin määräaikkaisina asiakkaan tarpeista ja eduista lähtien, tulisi niiden jatkuvuus kuitenkin pääsääntöisesti ja tarvittaessa turvata.

5 § 2 momentti

- 14. Kannatatteko ehdotusta siitä, että asiakkaan esittämästä avun ja tuen tarpeesta tai palvelun toteuttamistavasta voitaisiin poiketa vain perustellusta syystä, joka olisi kirjattava päätökseen? (s.16)**

Kyllä

Vapaamuotoiset perustelut

Kela katsoo, että asiakkaan osallistumisen, osallisuuden ja itsemääräämisoikeuden kannalta on tärkeää, että asiakkaalle on selvillä ne perusteet, joiden vuoksi palvelun toivotusta toteuttamistavasta on poikettu. Asialla voi olla merkitystä Kelassa esimerkiksi vammaiseturatkaisujen harkinnassa.

5 § 3 ja 4 momentit

- 15. Kannatatteko vammaisen henkilön perheen ja läheisten tukemista koskevia ehdotuksia? (s. 16)**

Kyllä

Vapaamuotoiset perustelut

Kela toteaa, että etenkin lasten kohdalla koko perheen toimintakyvyn tukeminen on kannatettavaa. Asialla voi olla myös vaikutusta Kelassa alle 16-vuotiaan vammaiseturatkaisun harkinnassa, sillä myöntöperusteena ko. etuudessa on lapsen sairauteen, vikaan tai vammaan liittyvästä hoidosta, huolenpidosta ja kuntoutuksesta aiheutuva rasitus ja sidonnaisuus.

- 16. Kannatatteko 5 pykälän perusteluihin tehtyjä muutosehdotuksia? (s.35-44)**

Kyllä

Vapaamuotoiset perustelut

-

36 § Palvelutarpeen arviointi

- 17. Kannatatteko palvelutarpeen arviointia koskevaan pykälään tehtyjä muutosehdotuksia? (s. 17)**

Osittain

Vapaamuotoiset perustelut

Kela toteaa, että on hyvä, että pykälään on lisätty asiakkaan osallistaminen ja toimintavaihtoehtoista keskustelua, samoin kuin asiakkaan elämäntilanne kokonaisuudessaan.

Vammaisten henkilöiden erityinen asema tulisi kuitenkin ottaa palveluntarpeen arvioinnissa huomioon siten, että palveluntarpeen arvioinnin ei pääsääntöisesti ajateltaisi olevan ilmeisen tarpeetonta.

Asiakkaiden tilanteessa on yleensä palvelujen rinnalla tarpeen tarkastella myös muutostarpeita ja oikeuksia sosiaaliturvaa koskeviin etuuksiin ja palveluihin (mm. Kelan etuudet ja esim. kuntoutuspalvelut). Palvelutarpeen kartoituksen yhteydessä tulisikin tunnistaa nämä tilanteet, joissa ammattihenkilön tulisi olla yhteydessä Kelaan asiakkaan asioiden kuntoon saattamiseksi. Myös asiakassuunnitelman osalta tulisi kirjata sosiaaliturvaetuuksiin liittyvät toimenpiteet. Meneillään olevan sosiaalihuollon kehittämissuunnitelmaan liittyvän integroidun asiakassuunnitelman ja monialaista kirjaamista koskevan kehittämistyön osalta Kela on esittänyt, että asiakkaan sosiaaliturvaetuuksia ja –palveluita koskevat tarpeet tunnistettaisiin palvelutarpeen kartoituksessa ja asiakassuunnitelmaa laadittaessa ja tarvittaessa Kelan edustaja voitaisiin myös kutsua yhteiseen vuoropuheluun läpikäymään asiakkaan Kela-tarpeita. Näin asiakas saa etuuksien ja palvelujen yhteensovitetun kokonaisuuden kerralla kuntoon ja välttyy hallinnollisilta prosesseilta, jotka ovat väistämättömiä, jos monialaisessa tarpeessa oleva asiakas joutuu, mikäli asioita ei katsota asiakkaan näkökulmasta kokonaisuutena. Tämä on myös sosiaaliturvauudistuksen yksi tavoitteista.

18. Kannatatteko 36 pykälän perusteluihin tehtyjä muutosehdotuksia? (s.44-45)

Kyllä

Vapaamuotoiset perustelut

-

39 § 1 momentti

19. Kannatatteko ehdotettua lisäystä, jonka mukaan asiakassuunnitelma olisi laadittava yhdessä asiakkaan ja tarvittaessa omaisen, läheisen tai muun asiakkaan edustajan kanssa? (s. 18)

Osittain

Vapaamuotoiset perustelut

Kela toteaa, että on kannatettavaa, että tarvittaessa myös asiakkaan omaista, läheistä tai muuta edustajaa kuullaan ja hänen näkemyksensä otetaan asiakkaan asiassa huomioon. Kela toteaa kuitenkin myös, että vammaisen henkilön omalla tahdolla, mielipiteillä ja toiveilla tulee kuitenkin tällöinkin olla suuri painoarvo.

Kelan vammaisuuksia voivat 16 vuotta täyttäneen vammaistuen ja eläkettä saavan hoitotuen osalta hakea myös Kelan hyväksymä asiakkaan lähiomainen tai muukin henkilö, joka on hänestä huolehtinut. Näin kuitenkin vain silloin, jos asiakas ei sairauden, vanhuuden tai muun syyn vuoksi pysty itse hakemaan vammaisuuksia tai muutoin huolehtimaan etuutta koskevista oikeuksistaan, eikä hänellä myöskään ole edunvalvojaa.

Kela toteaa vielä samoin kuin kysymyksen 17 kohdalla: Asiakassuunnitelman osalta tulisi myös kirjata sosiaaliturvaetuuksiin liittyvät toimenpiteet. Meneillään olevan sosiaalihuollon kehittämishjelmaan liittyvän integroidun asiakassuunnitelman ja monialaista kirjaamista koskevan kehittämistyön osalta Kela on esittänyt, että asiakkaan sosiaaliturvaetuuksia ja –palveluita koskevat tarpeet tunnistettaisiin palvelutarpeen kartoituksessa ja asiakassuunnitelmaa laadittaessa, ja tarvittaessa Kelan edustaja voitaisiin myös kutsua yhteiseen vuoropuheluun läpikäymään asiakkaan Kela-tarpeita. Näin asiakas saa etuuksien ja palvelujen yhteensovitetun kokonaisuuden kerralla kuntoon ja välttyy hallinnollisilta prosesseilta, jotka ovat väistämättömiä, mikäli asioita ei katsota asiakkaan näkökulmasta kokonaisuutena. Tämä on myös sosiaaliturvauudistuksen yksi tavoitteista.

39 § 2 momentti

20. Kannatatteko ehdotettua lisäystä siitä, että asiakassuunnitelma sisältäisi asiakkaan ja tarvittaessa asiakkaan läheisen ehdotuksen palveluiden tuottamistavasta, jolla voidaan parhaiten vastata asiakkaan tarpeisiin? (s.18)

Kyllä

Vapaamuotoiset perustelut

-

21. Kannatatteko ehdotusta, että pykälään lisättäisiin arvio asiakkaan vahvuuksista ja voimavaroista sekä toimintakyvystä? (s.18)

Ei kantaa

Vapaamuotoiset perustelut

Kela toteaa, että 16 vuotta täyttäneen vammaistuessa ja eläkettä saavan hoitotuen osalta olla heikentynyt vähintään vuoden ajan. Toimintakyky on laaja käsite ja toimintakyvyn heikkenemä pääosin selviääkin vammaisuuksissa vaadittavasta lääkärin C-lausunnosta. Asiakassuunnitelmassa esitettävä toimintakykyä ei vammaisuuksissa voi siis kuitenkaan suoraan rinnastaa vammaisuuksissa perusteena olevaan toimintakyvyn heikkenemään.

22. Kannatatteko ehdotettuja lisäyksiä asiakkaan läheisen näkemyksen huomioon ottamisesta asiakassuunnitelmaa laadittaessa? (s. 18)

Kyllä

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

Kela toteaa, että asiakkaan läheisen näkemyksen huomioon ottaminen on kannatettavaa, mutta tällöinkin tulee huomioida asiakkaan oma näkemys, toiveet ja mielipiteet asiasta.

39 §:n perustelut

23. Kannatatteko 39 pykälän perusteluihin tehtyjä muutosehdotuksia? (s. 45-46)

Kyllä

Vapaamuotoiset perustelut

-

Tervaniemi Annukka
Kansaneläkelaitos